

POLITICKÝ PROFIL KANONIKA ANDREJA CVINČEKA

Peter OLEXÁK

Katolícka univerzita v Ružomberku
Katedra histórie
Hrabovská cesta 1B
034 01 Ružomberok
peter.olexak@ku.sk
ORCID: 0000-0002-3667-9612
WoS Researcher ID: AAD-8653-2022
SCOPUS Author ID: 5609517360

OLEXÁK, Peter. Political Profile of Canon Andrej Cvinček. In *Studia Historica Nitriensia*, 2022, vol. 26, no. 1, pp. 74-91, ISSN 1338-7219, DOI: 10.17846/SHN.2022.26.1.74-91.

The article focuses on one of the key figures within the Slovak politics: Andrej Cvinček (1880 – 1949), Catholic priest, vice president of the Czechoslovak Interim National Assembly and vice president of the Slovak National Assembly. Much has not been scientifically published about him so far. Cvinček, however, is one of those persons who influenced the modern national history of the 20th century. He belongs to a small Catholic elite who alienated himself with the politics of the Slovak People’s Party and forcefully criticized its party leaders. He sided with the thoughts of the Czech minister Ján Šrámek and became the vice president of the Czechoslovak People’s Party in Slovakia. During the war he did not consent to the politics of the Slovak state and actively offered resistance. After the war, when he was already a member of the Slovak National Assembly, he co-founded the Christian Republican Party as he ceased to work within the presidency of the Democratic Party, which was a result of the April Agreement. He was an important and prominent person and a significant influencer of the political, religious and cultural life in Slovakia.

Kľúčové slová: Andrej Cviček; Andrej Hlinka; Jan Šrámek; Slovenská ľudová strana; Československá strana ľudová; Demokratická strana;

Keywords: Andrej Cvinček; Andrej Hlinka; Jan Šrámek; Slovak People’s Party; Czechoslovak People’s Party; Democratic Party;

Krátko po vypuknutí Slovenského národného povstania sa spojili občianske nekomunistické odbojové skupiny a 17. septembra 1944 vytvorili Demokratickú stranu (DS).¹ Členom protifašistického odboja bol i rodák z kysuckej obce Oleš-

¹ SYRNÝ, Marek. Slovenskí demokrati '44 – 48. Kapitoly z dejín Democratickej strany na Slovensku v rokoch 1944 – 1948. Banská Bystrica, 2010, s. 10.

ná – Andrej Cvinček (27. 11. 1880 – 16. 5. 1949). Patril k predstaviteľom slovenských kresťanských demokratov, hoci jeho politická cesta nezačínala v DS.²

Dvadsaťdva rokov bol členom Slovenskej ľudovej strany (SLS) a patril medzi jej zakladajúcich členov. Bol katolíckym kňazom. Vysviacku prijal v roku 1904. Ako kaplán pôsobil na viacerých miestach Nitrianskej diecézy (Nováky, Horná Súča, Zákopčie, Cabaj-Čápor, Divín). Veriaci ho mali radi pre jeho povahu pokojného a obetavého človeka.³ Keďže sa angažoval v spolkovvej a osvetovej činnosti spojenej s oživovaním slovenského národného povedomia, upadol do nepriazne nitrianskeho biskupa Imricha Bendeho. Súčasťou trestu bolo časté prekladanie, o čom sa ako o neprímeranom klerikálnom konaní biskupa písalo i v českých novinách.⁴ Napríklad v Cabaj-Čápore bol Cvinček iba dva týždne. Rovnako postupoval aj Bendeho nástupca Viliam Bathýány, ktorý vyhlásil, že Cvinčekovi nemôže dať faru, pretože kazí veriaciach, nakoľko ich vychováva v slovenskom duchu.⁵

Vzhľadom na budovanie straníckej kariéry bolo pre Cvinčeka dôležité, že okrem spolkových aktivít sa začal presadzovať i politicky. Pred voľbami v roku 1910 sa zapojil do boja za zavedenie všeobecného tajného volebného práva a pridružil sa ku kritikom uzatvárania politických dohôd Slovenskej národnej strany (SNS) s vládou Khuena-Hederváryho. Rečnil na verejných zhromaždeniach spolu s poslancami uhorského snemu Ferdinandom Jurigom a Pavlom Blahom, ale aj advokátom Jánom Mudroňom, ktorý obhajoval slovenských národovcov v politicky vykonštruovaných procesoch a sám strávil jeden rok (1903) vo vacovskom väzení.⁶

Nielen správy o Cvinčekovi, ale i on upozorňoval na seba článkami v periodikách. Hlásil sa k myšlienke česko-slovenskej vzájomnosti, čo potvrdzoval účasťou na zjazdoch spolku Československej jednoty v Luhačoviciach.⁷ Na tieto podujatia využil priateľstvo s Pavlom Blahom, ktorý mal v Luhačoviciach ordináciu a bol hlavným organizátorom poradí jednoty.

Cvinčeka ako mladého kňaza priťahovala cesta moderného politického angažovania ovplyvnená myšlienkou politického katolicizmu. Svoju činnosť spojil s katolíckou SLS. Počas ustanovujúcej porady v Žiline 29. júna 1913 sa stal členom výkonného výboru strany, ktorá videla svoj program obsiahnutý v encyklike pápeža Leva XIII. *Rerum novarum* o sociálnej otázke a chcela ju riešiť v intenciách katolíckej cirkvi. Keďže národne orientované duchovenstvo nemohlo v predvojnových podmienkach presadiť svoje zámery, o to väčšiu príležitosť dostalo po vzniku republiky.

² Typológiu osobností v politike spätých s cirkevným a náboženským prostredím zhodnotil a popísal MAREK, Pavel. K typologii osobnosti v politice a politické straně. In Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas philosophica, Politologica, 2005, roč. 4, s. 123-134.

³ Diecézny archív Nitra, (ďalej DA Nitra), fond (ďalej f.) Andrej Cvinček, List farníkov zo Zákopčia, 10. 2. 1910.

⁴ Z uherské samosprávy. In Čas, 1908, roč. 22, č. 125, s. 1.

⁵ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 1797/1917.

⁶ Shromaždenie v Trenčíne. In Národné noviny, 1910, roč. 41, č. 46, s. 1.

⁷ Československé porady v Luhačovicích. In Národní listy, 1912, roč. 52, č. 223, s. 4.

Po preložení za kaplána do Krásna nad Kysucou v roku 1917 sa krátko po zmene režimu stal administrátorom a v roku 1926 i farárom tejto farnosti.⁸ Svojim rozhľadom a záujmovou orientáciou v sociálnej, politickej a kultúrnej oblasti prevyšoval miestne pomery. V krátkom čase prevzal hlavnú úlohu v regionálnej katolíckej politike. Bol aktívny v samospráve a rôznych záujmových organizáciách. Po príchode do Krásna nad Kysucou takmer dvadsať rokov zasadal v obecnom zastupiteľstve, bol predsedom školskej rady,⁹ od roku 1918 bol členom predstavenstva Spolku Sv. Vojtecha, ktorý po vojne oživil svoju činnosť a v roku 1921 sa stal predsedom miestneho odboru Matice slovenskej v Čadci.¹⁰

Nerezignoval ani na širšie politické angažovanie, ktoré bolo kľúčové vzhľadom na vývoj, resp. smerovanie krajiny. Keďže sa v minulosti hlásil k česko-slovenskej vzájomnosti, pozitívne sa staval i k vzniku ČSR. Vyjadril to počas porady katolíckeho duchovenstva v Žiline v roku 1919, ktorú zvolal Andrej Hlinka, ale i na zjazde kysuckého duchovenstva v Čadci 22. júna 1920. Hlbšia analýza postojov a správania skupiny zvolávateľov zakladajúceho stretnutia strany, teda okruhu ľudí okolo Hlinku, ukazuje, že to k čomu sa Cvinček hlásil, bol pomerne široko koncipovaný sociálny program (pozemková reforma, elektrifikácia, daňové odvody, postavenie robotníctva, roľníctva a žien, osveta, cirkevné záležitosti, spoločenský poriadok). Cvinček to označil za „*nový krok*“ vo svojej činnosti a za postup v duchu kresťanských zásad, za ktoré bol odhodlaný „*v našom česko-slovenskom štáte bojovať dvojnásobne*“.¹¹

Napriek tomu, že v čase rozpadu monarchie ho nadchýnala myšlienka spoločnej republiky, po zrážke s prvými problémami v spoločnom štáte sa jeho predstavy kryštalizovali v prospech krajinskej autonómie. Jedným z prvých Cvinčekových prejavov, ktorý predstavoval tieto názory, bolo vystúpenie na zasadnutí výkonného výboru SLS v Žiline. Konalo sa krátko pred Vianocami v roku 1921. Zúčastnili sa na ňom i traja novovysvätení biskupi (Marián Blaha, Karol Kmeťko, Ján Vojtaššák). Napriek tomu, že podujatie malo slávnostný charakter, situácia bola napätá. SLS sa už niekoľko mesiacov po celonárodných voľbách ocitla na politickej križovatke. Cvinček ako člen výboru strany vystúpil s prejavom, referujúc o politických udalostiach ostatných mesiacov.

Československá strana lidová (ČSL) na čele s jej predsedom Šrámkom a SLS mali do novembra 1921 priateľské vzťahy. Spájali ich rovnaký konfesijný základ, spoločne kandidovali vo voľbách v roku 1920 a vytvorili spoločný poslanecký a senátorský klub. Napriek rozdielnym názorom (Hlinka presadzoval myšlienku samostatného riadenia slovenského územia slovenskou správou, teda autonómiu, pričom Šrámek obhajoval jednotnú správu na území celého štátu) obaja predsedovia katolíckych strán už pred voľbami v roku 1920 uzavreli pakt, že obe strany budú postupovať jednotne, nakoľko mali obavy z kultúrneho boja, ktorý

⁸ Krásno nad Kysucou bolo chudobnou farnosťou bez farského obročia. Jediným nehnuteľným majetkom fary bola záhrada s rozlohou 200 siah (cca 720 m²). DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 2518/1926.

⁹ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 1564/1924.

¹⁰ PEHR, Michal et al. Cestami kresťanskej politiky. Biografický slovník k dejinám kresťanských strán v českých zemích. Praha, 2007, s. 51.

¹¹ Naša Slovenská ľudová strana. Čo ona chce? A za čo bojuje? Ružomberok, 1919, s. 7.

sa prejavoval predovšetkým v Čechách silnou protikatolíckou vlnou vyvolanou prohabsburskou lojalitou katolíckej cirkvi počas existencie Rakúsko-Uhorska. Keď ČSL v roku 1921 vstúpila do vlády, vzťah medzi ČSL a SLS ochladol. Šrámkovej strane sa vyčítalo nedostatočné angažovanie pri obrane slovenských katolíckych záujmov.¹² Autonomistické nálady slovenských ľudákov sťažovali pozíciu Jana Šrámka vo vláde, no Hlinkovci považovali jeho účasť v Benešovej vláde za prekážku naplňania svojho programu.¹³ Situácia nebola jednoduchá. Cvinček odsudzoval lojalitu slovenských poslancov. Vyčítal im, že sa snažia vystupovať ako „dobrí republikáni“, ale v skutočnosti škodia politike SLS. Cvinček pod politikou SLS myslel predovšetkým na ochranu záujmov katolíckej cirkvi na Slovensku a úlohu strany pri obrane duchovného dedičstva slovenského národa v novovzniknutom štáte.¹⁴

Denník *Slovák* od augusta 1921 opakovane písal o príčinách krízy. Najvyhrotenejším problémom bola otázka katolíckych gymnázií na Slovensku. V auguste 1921 všetky československé strany podpísali dohodu s ministrom školstva ohľadom vrátenia slovenských katolíckych gymnázií (Nitra, Ružomberok, Banská Bystrica) cirkvi. Dohoda sa nenaplnila kvôli pádu úradníckej vlády, a teda aj ministra školstva a národnej osvety Josefa Šusta. Po ňom prevzal ministerské kreslo Vavro Šrobár, ktorý kvôli sporom s Hlinkom a verejne známemu odporu voči cirkevným školám (vrátane evanjelických) nemal dôveru SLS.

Hlinka podmienil účasť na hlasovaní o štátnom rozpočte vrátením katolíckych gymnázií. Spoločný poslanecký klub ČSL a SLS sa rozhodol podporiť Hlinku a spoločne vyvinúť tlak na nového ministra školstva, aby sa problém slovenských katolíckych gymnázií viac neodkladal. Dohoda bola záväzná, ale Šrámek v pozícii predsedu klubu všetkých katolíckych strán vydal pokyn na hlasovanie. Každý člen klubu mal byť prítomný v snemovni a hlasovať za rozpočet. Hoci Hlinkovci sa k hlasovaniu pridali a návrh rozpočtu podporili, Hlinka 26. novembra 1921 napísal Šrámkovi list, že poslanci SLS vystupujú zo spoločného poslaneckého klubu a vstupujú do opozície. No ubezpečil ho, že nejde o krok proti ČSL.¹⁵ V tom čase ešte nikto neveril, že by sa to mohlo zmeniť a ich rozpor mohol byť trvalý.

Všetko nasvedčovalo tomu, o čom bol tiež presvedčený i Hlinka, že Cvinček sa stotožňuje s politickými postojmi a postupom SLS. Ako dlhoročný škôldozorca patrila k obrancom katolíckeho školstva. Vyjadril obavu, že poštátnenie škôl bude prvým krokom k poštátneniu cirkevného majetku a boju proti cirkvám, ktorý sa po vzniku republiky objavil v Čechách. Svoj podpis pridal pod žiadosť na odvolanie podpredsedu SLS Martina Mičuru, pretože ako nový minister s plnou mocou pre správu Slovenska zakázal zbierku na katolíckych gymnáziách v Kláštore pod Znievom (v tom čase bolo jediným katolíckym gymnázium) a neprijal ani deputáciu gymnaziálneho mesta vedenú bankovým úradníkom a členom SLS

¹² SIDOR, Karol – VNUK, František. Andrej Hlinka 1863 – 1938. Bratislava, 2008, s. 475.

¹³ DVORŠČÁKOVÁ, Zdislava. Vzťah Jana Šrámka a Andreja Hlinku a jeho vplyv na vývoj pomeru medzi českým a slovenským katolicizmom. In MAREK, Pavel et al. Jan Šrámek a jeho doba. Brno, 2011, s. 273-275.

¹⁴ SIDOR – VNUK, Andrej Hlinka, s. 475.

¹⁵ HLINKA, Andrej. Rozhodli sme sa. In *Slovák*, 1921, roč. 3, č. 268, s. 2.

Gabrielom Volkom. Mičura neukrýval svoju lojalitu s politikou vládnej ČSL a čoskoro do nej aj vstúpil.¹⁶

SLS v celospoločenskom kontexte chcela byť reprezentantkou slovenských politických konzervatívnych síl. Strana však v dvadsiatych rokoch prechádzala viacerými krízami. Cvinček stál po Hlinkovom boku od jej vzniku. V roku 1921 však už prvýkrát konštatoval, že v strane nedostáva priestor. Vtedy v rozhovore s Karolom Antonom Medveckým sa sťažoval, že „v strane nemá čo robiť“. Navyše tlačový orgán SLS *Ľudové noviny* sa viac venoval odporcom a menej, alebo ak vôbec, spojencom. Noviny, najmä potom, čo sa ich redaktorom stal Florián Tománek, nabrali konfrontačný tón.¹⁷

Cvinčekov odchod zo strany v roku 1925 vyvolal pomerne veľké prekvapenie. Za týmto krokom bolo treba vidieť logické završenie istého osobného procesu. Neodišiel však iba Cvinček. Hlinka po parlamentných voľbách v roku 1920 uprednostňoval poprevratovú generáciu. Medzi nimi Vojtecha Tuku, Alexandra Macha či Karola Sidora. V auguste 1922 objavilo v anglických novinách Žilinské memorandum výkonného výboru SLS, ktorého členom bol vtedy ešte Cvinček. Obsiahly text apeloval na svetových predstaviteľov, aby sa postavili proti utláčaniu Slovákov Čechmi. Výkonný výbor SLS sa od memoranda dištancoval a vyhlásil ho za podvrh. Z autorstva bol podozrivý Tuka, no záležitosť sa podľa Cvinčeka dôkladne nevyšetrila.¹⁸ Navyše Hlinka sa dostal do sporu s predsedom vlády Benešom, ktorý s prekvapením sledoval Hlinkove aktivity v prospech získania slovenských obcí na Orave a Spiši z Poľska výmenou za Tatranskú Javorinu. Dochádzalo k eskalácii napätia voči SLS nielen v parlamente, ale i regiónoch. Hlinka v tom období na ochranu verejných zhromaždení v obciach vyzýval, aby okrem polície a četníkov, boli prítomné aj osobitné „skupiny rodoobrancov a štátobrancov“¹⁹, ktoré by zaručovali pokojný priebeh schôdzí.

Cvinček pred voľbami v roku 1925 definitívne dospel k presvedčeniu, že zo SLS musí vystúpiť. Z príležitosti svojich päťdesiatych narodením v rozhovore pre denník *Ľudová politika* povedal, že bol mu bližší demokratický spôsob vedenia ČSL, než posilňovanie autoritatívneho vodcovského princípu vedenia v SLS, ktorá do volieb v roku 1925 navyše vstúpila so zmeneným názvom – Hlinkova slovenská ľudová strana (HSLS).²⁰

Cvinček pred voľbami v roku 1925 neagitoval za HSLS, a to ani vo svojej farnosti, voči čomu sa ohradilo tamojšie jadro ľudáckeho elektorátu. Bezprostredným podnetom na odchod zo strany boli napätia medzi ľudákmi a vládou v dôsledku

¹⁶ MARŤÁK, Michal. Andrej Hlinka a Martin Mičura – k začiatkom ich politického i osobného vzťahu. In LETZ, Róbert – STANO, Pavol (ed.). *Národe môj: Pamätnica 150. výročia narodenia Andreja Hlinku*. Bratislava, 2015, s. 141.

¹⁷ OLEXÁK, Peter. Florián Tománek v Strane slobody (1946–1947). In *Studia Historica Nitriensia*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 363–366.

¹⁸ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914 – 1992*. Praha, 2012, s. 115.

¹⁹ Faraoniti a Herodiáni. Súrna interpelácia poslanca Andreja Hlinku a spoločníkov na ministra vnútra a pravosúdia v záležitosti zhabania Slováka zo dňa 2. februára 1923 číslo 33. In *Slovák*, 1923, roč. 5, č. 46, s. 1–2.

²⁰ *Náš jubilant*. In *Ľudová politika*, 1930, roč. 5, č. 9, s. 4.

postupu Hlinkovej strany po pastierskom liste slovenských biskupov v roku 1924²¹ a nasledujúcej Marmaggiho afére.²² Hlinkovci napádali každú politickú kresťanskú alternatívu a boli v množstve súdnych sporov kvôli verejným urážkam. Cvinček vyčítal HSĽS rozvrat spoločnosti a manipuláciu. Obvinil stranu zo sedem rokov trvajúceho nevhodného postupu, z predvolebného zastrašovania voličov peklom, odopretím cirkevných obradov oponentom, alkoholizmom sprevádzajúcim verejné zhromaždenia či spájanie sa s komunistami. Odmietal prezentovanie HSĽS ako jedinej strany zastupujúcej slovenských katolíkov, resp. katolícku cirkev.²³ Farníci poslali Hlinkovi anonymný list, v ktorom obvinili svojho farára z antikampane.²⁴ Cvinčekova popularita vo farnosti upadla. Dokonca dekan sa s ním odmietol stretnúť osobne, nepreberal poštu a komunikoval s Cvinčekom iba prostredníctvom biskupského úradu.²⁵

Nielen Cvinček, ale i jeho kaplán Pavol Kollár a miestny notár podporovali politiku ČSL. Cvinček sa takmer dostal do čela rodiaceho sa slovenského krídla tejto strany. V lete v roku 1925 poslal Mičurovi telegram. V tom čase bol Mičura spolu s manželkou na dovolenke v Taliansku. Cvinček mu napísal: „*Slovenský katolicizmus je v nebezpečenstve, volá ťa, príď mu na pomoc.*“²⁶

Mičurova frakcia slovenskej ČSL vystupovala v parlamentných voľbách roku 1925 na kandidačných listinách ČSL. Keďže sa začala konštituovať pomerne neskoro, nemohla dosiahnuť väčší úspech (získala 1,27 % hlasov). Slovenské krídlo ČSL hneď od svojho začiatku muselo čeliť veľkému odporu HSĽS. Vedúci predstavitelia na čele s Hlinkom vystupovali voči nemu s krajným nepriateľstvom. Denník *Ludová politika* uverejnil Cvinčekov otvorený list Hlinkovi, ktorým predstavil svoj kritický pohľad a to, čo bolo príčinou rozchodu s politikou vodcu Ľudákov: „*Čo sa mňa týče, veru sa Vám musím priznať, že som si Vás veľmi vysoko vážil, až do r. 1919 a či 1920, preto, že mi imponovala jedna Vaša vlastnosť, ktorou ste najviac šermovali: oddanosť Rímu. No ale v spomenutom roku som čosi takého videl na papieri, čo mňa veľmi zmiatlo, a potom som začal na Vás kritickejším okom sa dívať i v politike i na poli cirkevnom. Tomu ste boli Vy sám a nik iný na príčine.*“²⁷

Cvinček odmietol Hlinkovu predstavu autonómie. Považoval ju za prvý krok k dualizmu v ČSR. Naopak podporoval požiadavku zemskej autonómie v rámci

²¹ Obsahom pastierskeho listu z 28. 11. 1924, ktorý čiastočne čerpal z pastierskeho listu holandských, nemeckých a švajčiarskych biskupov, bolo odsúdenie protikresťanských politických združení. Biskupi ho vydali v nadväznosti na encykliku Pia XI. *Divini Redemptoris*, ktorá obsahovala stanovisko cirkvi ku komunistickej strane. Proti listu sa zdvihla vlna odporu z ľavicového tábora, protestným akciám a antiklerikálnym prejavom, ale tiež radikalizácii Ľudákov, a to nielen proti komunistom, ale i ostatným stranám. ARPÁŠ, Róbert. Úloha viery v sociálnom zápase na príklade Pastierskeho listu slovenských biskupov u novembra 1924. In *Historický časopis*, 2018, roč. 66, č. 2, s. 333-343.

²² OLEXÁK, Peter. Marmaggiho aféra v súradniciach vzťahov ČSR s Vatikánom. In *Historia Ecclesiastica*, 2018, roč. 9, č. 2, s. 169-182.

²³ List z Krásna do Žiliny. In *Ludová politika*, 1925, roč. 1, č. 37, s. 4.

²⁴ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 625/1926.

²⁵ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 418/1925.

²⁶ Kol. autorov. Dr. Martin Mičura 1883-1933. Pamätnica Dr. Martina Mičuru. Bratislava, 1933, s. 24.

²⁷ CVINČEK, Andrej. Otvorený list pánu Ondrejovi Hlinkovi. In *Ludová politika*, 1931, roč. 5, č. 202, s. 2.

jednotného štátneho územia Česko-Slovenska, ako sa to nachádzalo v programe moravského krídla ČSL, teda v zmysle decentralizácie. Cvinček so svojimi názormi mal oporu u nitrianskeho biskupa Karola Kmeťka.²⁸ Kmeťko v januári 1925 inicioval stretnutie Šrámka s Hlinkom, aby obnovili spoluprácu.²⁹ Napriek tomu počas volieb došlo k meraniu síl práve medzi Hlinkom a Šrámkom a stali sa ešte väčšími rivalmi. Kmeťkove sympatie k ČSL boli však iba dočasné.

Šrámek sa nedal odradiť volebným neúspechom na Slovensku. Neskôr sa mu pripisovali urazené slová, že ČSL sa ešte na Slovensko vráti.³⁰ Nemusela sa však o nič usilovať, pretože svoje urobili vnútrostranícke krízy v HSLS. Bolo len otázkou času, kedy odídenci nájdu politické zázemie v ČSL a pokúsia sa jej program šíriť na Slovensku. Okrem Kmeťka a Cvinčeka ČSL získala na svoju stranu i banskobystrického biskupa Mariána Blahu, trnavského apoštolského administrátora Pavla Jantauscha i niekoľko známych kňazských osobností (Karola Antona Medveckého, Alojza Kolíska, Pavla Žišku, Ambróza Lazíka a ďalších).

Cvinčekova opatrná a váhavá povaha budila dojem, že za jeho rozhodnutím odísť z HSLS stál biskup Kmeťko, o čom bol Hlinka presvedčený. V denníku *Slovák* napadol nitrianskeho biskupa a obvinil ho z rozbijania katolíckych šikov. Tlačový orgán ČSL *Ľudový chýrnik*, ktorý redigoval kňaz nitrianskej diecézy Peter Briška, nečakal s obranou biskupa a na Hlinkovu adresu napísal: „Keď už naldal a nakydal blatom na Hamaja, Cvinčeka, Ružičku, Leitmana, Smiešku, Kollára, dra. Mičuru, Brišku a mnohých iných [...], akým právom sa púšťa Hlinka tak hnusným spôsobom do osv. pána biskupa v Nitre, [...] to si dovoľuje len Hlinka vo svojej nekonečnej drzosti a diktátorskej rozpínavosti.“³¹

Spory sa vyhocovali a prerástli do verejného obviňovania v novinách. Hlinka vykreslil Cvinčeka ako karieristu, ktorý vystúpil z HSLS iba preto, lebo sa nestal poslancom. Cvinček to dementoval jedinou vetou: „O kandidatúru som sa nikdy nezaujímal.“³² Zaujímavá reakcia však prišla zo strany biskupa Kmeťka, keď 1. júla 1926 vymenoval Cvinčeka za sídelného kanonika. Napriek politickým a cirkevným sporom, v ktorých Cvinček vtedy figuroval ako obvinený, biskup vyzdvihol jeho osobu a verejne mu vyjadril svoje uznanie. Stal sa kľúčovou postavou v diecéze. Hoci kapitula sa riadila vlastným štatútom, biskup ho poveril správou hospodárskych záležitostí biskupstva, čím sa stal jeho najbližším spolupracovníkom.³³

Hlinka vnímal odídcov ako zradcov. Podľa neho: „Bratská strana lidová napadla nás od chrbta zákernícky, a toto nebude nám možno zabudnúť nikdy“.³⁴ O Cvinčeka sa začal zaujímať denník *Slovák* a rozpútal znevažujúcu kampaň. Prvý spor riešil

²⁸ KÖRPER ZRÍNSKY, Karol. *Môj život*. Bratislava, 1993, s. 126-127.

²⁹ DVORŠČÁKOVÁ, Vzťah Jana Šrámka a Andreja Hlinku, s. 276.

³⁰ MARUNIAK, Michal. Pokusy o príchod Československej strany lidovej na Slovensko do roku 1925 a postoje Slovenskej ľudovej strany pohľadom dobovej tlače. In *Studia Theologica*, 2018, roč. 20, č. 4, s. 183-84.

³¹ Ostrý útok Hlinkov proti najdôst. p. biskupovi drovi Kmeťkovi. In *Ľudový chýrnik*, 1927, roč. 1, č. 1, s. 6.

³² CVINČEK, Andrej. Otvorený list pánu Ondrejovi Hlinkovi. In *Ľudová politika*, 1931, roč. 5, č. 202, s. 2.

³³ MARTĚÁK, Andrej Hlinka a Martin Mičura, s. 141.

³⁴ HLINKA, Andrej. Drahý Národe slovenský! In *Slovák*, 1925, roč. 7, č. 261, s. 1.

cirkevný súd v apríli 1926. Hlinka poslal na biskupský úrad v Nitre anonymnú sťažnosť Cvinčekových farníkov z filiálky Zborov nad Bystricou, že ich farár a kaplán si neplnia kňazské povinnosti, zdržiavajú sa mimo farnosti a kortešujú za ČSL po susedných obciach.

Vyšetovanie vedené generálnym vikárom potvrdilo, že kaplán Pavol Kollár pred voľbami v roku 1925 poslal žiadosť o zastupovanie do františkánskeho kláštora v Žiline. Pritom on sám chodil po župe, agitujúc za ČSL. Kortešovanie nebolo predmetom trestu, ale na predvolebnú kampaň mimo svojej farnosti potreboval súhlas ordinariátu, ktorý nemal. Obvinenia Cvinčeka sa ukázali ako nepravdivé. Nepotvrdilo sa, žeby sa farár niekomu verejne či súkromne vyhrážal, že nebude spondať. Starosta v Zborove nad Bystricou sa napokon musel písomne zaručiť, že zabezpečí pokoj a poriadok, aby sympatizanti Ľudákov nenapadli farára, keď príde na bohoslužby či pochovávať. Biskup Kmeťko poslal Cvinčekovi list, aby pre falošné obvinenia, ktoré sa objavili v tlači, nepodal žalobu na svetský súd a spor utíchol.³⁵ Obvinenia ani kampaň nedokázali Cvinčekovi ublížiť. Stal sa kanonikom a sťahoval sa na Kapitulskú ulicu do Nitry do najluxusnejšieho kano-nického domu so sochou Atlanta.³⁶

V júni 1927 sa v Trenčianskych Tepliciach konal prvý zjazd ČSL na Slovensku. Zúčastnilo sa na ňom 200 delegátov, čo prítomný Ladislav Nádaši-Jégé považoval za veľký úspech. Hlavným orgánom sa stal krajinský zjazd a 24-členný krajinský výbor s osemčlenným predsedníctvom. Cvinček bol zvolený za podpredsedu strany, jej konateľ a na Slovensku a pokladníka volebného fondu.

Najmä v prvých dňoch existencie ambície predstaviteľov strany i jej členov siahali ďaleko. Program strany bol sformulovaný v desiatich bodoch. Jeho ideologickými a politickými piliermi boli česko-slovenská vzájomnosť, kresťanský solidarizmus, podpora krajinskému zriadeniu, boj proti autonómii, pozdvihnutie hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho života na Slovensku.³⁷ Cirkevno-politickú časť vypracoval Cvinček.³⁸

Realizácia programu bola náročná. ČSL prispievala k prehĺbeniu nespo-kojnosti na Slovensku. Bola vykresľovaná ako rozkolnícka strana, a to taktiež v nepolitických časopisoch katolíckej cirkvi, v ktorých sa písalo o „vpáde“ ČSL na Slovensko. Hlinkovi prívrženci obviňovali ČSL z podielu na korupcii a kriti-zovali amorálnosť politického boja slovenských kňazov, ktorí dostali označenie lidovci a mičuráci. Oveľa výstižnejšie hodnotenie strany, ale i Cvinčeka priniesol Karol Sidor. Napísal, že Mičurovo hnutie vyhovovalo ľuďom pokojnej povahy a rozvážnej mysle, zameraným na dosiahnutie cirkevných a štátnych túžob nená-silnou cestou, a tým bolo odsúdené na neúspech.³⁹ Cvinček sa podľa neho nevy-bral po hrdinskej ceste.

³⁵ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 625/1926.

³⁶ ČECHOVÁ, Františka. K problematike farských patronátov v Nitrianskom biskupstve za episko-pátu Karola Kmeťka. In Historický časopis. 2007, roč. 55, č. 3. s. 474.

³⁷ Prečo nelikvidujeme, čili čo chce Československá strana ľudová na Slovensku. In Ľudový chýr-nik, 1927, roč. 2, č. 10, s. 3-6.

³⁸ Smernice čslov. Ľudovej strany na Slovensku. In Ľudová politika, 1925, roč. 1, č. 3. s. 1.

³⁹ TRAPL, Miloš. Československá strana lidová na Slovensku v letech 1925 - 1938. In Historický časopis, 1988, roč. 36, č. 3, s. 482.

Napriek tejto psychologizácii Cvinček mal svoje argumenty proti HSLS pomerne jasné. Na konferencii českých a slovenských biskupov v Olomouci 2. – 3. októbra 1928 vystúpil so správou, v ktorej poukázal na škodlivé metódy Hlinkovej strany a jej predsedu voči cirkvi. Popísal podkopávanie autority biskupov, kňazstva a zaťahovanie svätých vecí „do bahna politiky“.⁴⁰ Pritom vychádzal z osobnej skúsenosti. Bohoslužby, na ktorých sa zúčastnil, ľudácka tlač nazývala mičuráckymi banketmi a politickými manifestáciami.⁴¹ Politická orientácia zidených biskupov bola však v prospech ČSL, nakoľko všetci českí a moravskí biskupi boli jej členmi. Napriek tomu, že zasadnutie i memorandum mali dôverný charakter, prívrženci HSLS sa rozhodli zverejniť niektoré informácie v novinách.⁴²

Vstup do veľkej politiky prinášal so sebou oveľa tvrdší politický zápas. Hlinka razil heslo: Čechy Čechom, Morava Moravanom, Slovensko Slovákom. Emotívne vyhlásil: „Mičurákov vám zo Slovenska pošleme! Na Slovensku nesmie byť ani jedného mičuráka!“⁴³ Po konferencii v Olomouci Hlinka podal na Cvinčeka trestné oznámenie a okrem slovenskej ČSL zaútočil i na biskupský zbor, ktorý podľa neho „nemal čo diktovať HSLS a radiť jej predsedovi v politických záležitostiach.“⁴⁴ ČSL si uvedomovala zložitú situáciu Slovenska v spoločnom štáte.⁴⁵

Cirkevný súd v Nitre a Kongregácia koncilu vo Vatikáne Hlinkovu žalobu zamietla. Hlinka ani potom neprestal útočiť na Cvinčeka. Tvrdil, že by mal byť vyzlečený z kňazského rúcha spolu s kanonikom Michalom Beňom (tiež členom ČSL) a biskupom Kmeťkom.⁴⁶ Žalobu však podal aj Cvinček, a to na Hlinku.⁴⁷

Pôsobenie ČSL na Slovensku bolo vopred odsúdené na neúspech. Mičura na zjazde ČSL v Košiciach 28. októbra 1928 chválil spoluprácu s Čechmi na Slovensku, ale širokým masám „hmlistá“ a „uspávajúca“⁴⁸ politika slovenskej frakcie ČSL nevyhovovala. Navyše HSLS postavila svoju opozičnú politiku na mohutnej protičeskej kampani. V tejto situácii Cvinček vystúpil s príhovorom,

⁴⁰ DA Nitra, f. Andrej Cvinček, Cvinčekov list z 30. 7. 1931.

⁴¹ Mičurácky banket v Trenčíne. In *Ľudový chýrnik*, 1927, roč. 2, č. 1, s. 5.

⁴² Problém s memorandum biskupov sa znova objavil v roku 1932. Vtedy sa Cvinček ocitol v úlohe svedka v spore bývalého poslanca a odporcu Andreja Hlinku – Ferdiša Jurigu. Krajský súd v Trenčíne žiadal predložiť memorandum ako dôkazový materiál. Cvinček však túto situáciu nezneužil a neuprednostnil ťaženie proti Hlinkovi pred stabilizovaním katolíckeho politického tábora. Krátko pred súdnym pojednávaním napísal biskupovi: „Memorandum nebolo venované verejnosti a týkalo sa i takých vecí, ktoré v záujme cirkevnom vonkoncom nepatria pred verejnosť, neviem, či môžem zadosťučniť výzve krajského súdu a memorandum predložiť na pojednávaní, ktoré bude verejné. Mám za to, že nemôžem tak učiniť bez predbežného svolenia cirkevnej vrchnosti.“ Podľa rozhodnutia nitrianskeho biskupa na zverejnenie memoranda bol potrebný súhlas celého biskupského zboru, ktorý sa zišiel v Olomouci v roku 1928. DA Nitra, f. Andrej Cvinček, č. 2005/1932.

⁴³ SIDOR – VNUK, Andrej Hlinka, s. 690.

⁴⁴ HLINKA, Andrej. Hosanna – Ukrižuj ho. In *Slovenská pravda*, 1929, roč. 10, č. 13, s. 4.

⁴⁵ KULLOVÁ, Lucia. Život a verejné pôsobenie Andreja Cvinčeka. Diplomová práca. Banská Bystrica, 2013, s. 23–24.

⁴⁶ Ešte vždy tá stará pesnička. In *Ľudový chýrnik*, 1929, roč. 4, č. 21, s. 3.

⁴⁷ Hlinka před církevní soud. In *Národní listy*, 1928, roč. 68, č. 349, s. 2.

⁴⁸ TRAPL, Československá strana lidová, s. 483.

že i Slovenská ČSL chce autonómiu, ale krajiniskú, podľa vzoru Čiech a Moravy.⁴⁹ Napriek tomu strane sa nedarilo vytvoriť významnejšie záujmové štruktúry. Výnimkou bol azda Zväz ľudových zemedelcov Slovenských, ktorý mal svoje centrum v Bratislave a viacero pobočiek po celom Slovensku. V roku 1927 Zväz prijal Cvinčeka za člena ústredného výboru, hoci niektorí sa pýtali, či ich musí zastupovať farár – neživnostník.⁵⁰

Je zaujímavé, že Cvinček často prijímal funkcie spojené s financiami a hospodárskou oblasťou. Názorovo stál na pomedzí sociálnej a agrárnej politiky.⁵¹ Cvinček bol od roku 1914 členom správy Mešťanskej banky v Trenčíne. Od kňazskej vysviacky sa angažoval v zakladaní potravných a peňažných družstiev.⁵² V roku 1928 bol vymenovaný za člena zmiešanej vládnej komisie, ktorá mala usporiadať cirkevné majetky v súlade s pripravovanou pozemkovou reformou. O rok neskôr sa stal predsedom Ústrednej správy cirkevných majetkov. Množstvo sporov spojených s pozemkovou reformou musel riešiť i súdnou cestou. Tu sa ukázalo, že Cvinček nebol proti odluke cirkvi od štátu, dokonca rád by ju privítal. Bol tiež predsedom nútenej správy Rožňavského biskupstva.⁵³ Cvinčekove schopnosti v ekonomicko-právnych záležitostiach, ktoré sa neraz spájali s rokovaniami na ministerstve zahraničných vecí, oceňoval i vtedajší minister Edvard Beneš. Dokonca považoval Cvinčeka za najvhodnejšieho kandidáta na arcibiskupa, no uvedomoval si jeho nepopulárnosť na Slovensku, a to nielen kvôli členstvu v ČSL, ale i lojalite k československej vláde.⁵⁴

Cvinček sa v politickom živote zviditeľnil o čosi viac po voľbách do krajiniského zastupiteľstva (2. 12. 1928). Boli to prvé voľby svojho druhu, ktoré zároveň ukázali, že aj keď HSLS bola stále najsilnejšou stranou na Slovensku, v porovnaní s výsledkami z parlamentných volieb v roku 1925 stratila takmer jednu tretinu voličskej podpory (preferencie klesli z 34,3 % na 24,5 %). Napriek silnej protikampani ČSL na Slovensku predsa len získala drobný úspech. Časť Hlinkových voličov hlasovala za ČSL. V celkom poradí spomedzi trinástich strán skončila na ôsmom mieste. Nárast však zaznamenali i socialistické strany, sociálnodemokratická a komunistická strana.⁵⁵ Po voľbách sa Cvinček stal poslancom 54-členného krajiniského zastupiteľstva a prijal post v dvoch výboroch: okresy a živnostenské záležitosti.

V roku 1929 sa vo funkcii hlavného referenta výboru pre živnosti, obchod a remeslá zúčastnil rokovaní na Ministerstve vnútra o krajiniskom rozpočte. Išlo o mimoriadne zložité rokovania, nakoľko Slovensku hrozilo, že mu bude

⁴⁹ TRAPL, Miloš. Český politický katolicizmus v letech 1918 – 1938. In FIALA, Petr et al. Český politický katolicizmus 1848 – 2005. Brno, 2008, s. 253.

⁵⁰ Snemovanie našich ľudových roľníkov v Trnave. In Ľudový chýrnik, 1929, roč. 4, č. 9, s. 4.

⁵¹ MARŤÁK, Michal. Katolícky kňaz a politik Pavol Žiška. Príspevok k životu a dielu. In MAREK, Pavel et al. Jan Šrámek a jeho doba. Brno, 2011, s. 381-393.

⁵² Záverečné účty Mešťanskej banky úč. spol v Trenčíne. In Národné noviny, 1914, roč. 45, s. 6; Náš jubilanť. In Ľudová politika, 1930, roč. 5, č. 9, s. 4.

⁵³ OLEXÁK, Peter. The Realisation of the Modus Vivendi – its Protagonists and their Conflicts in the Diocese of Rožňava. In Disputationes scientiificae Universitatis catholicae in Ružomberok, 2021, roč. 21, č. 4, s. 46-47.

⁵⁴ ČECHOVÁ, K problematike farských patronátov, s. 476.

⁵⁵ ZEMKO, Milan. Slovensko v Československu. Bratislava, 2004, s. 581-584.

znižený rozpočet o jednu pätinu. V tom čase tiež krachovala svetová ekonomika. Začiatkom roka 1930 však Cvinček vyhlásil: „Uvedením do života krajinskej správy slovenské živnostníctvo, priemysel a obchod má výhľady na lepšiu budúcnosť, ako sa mu ušlo počas župného systému.“⁵⁶

Pre *Ludový chýrnik* v roku 1930 zhodnotil prácu v zastupiteľstve slovami: „Tých 15 mesiacov, ktoré uplynuli od prvého zhromaždenia krajinského zastupiteľstva, možno tak označiť, že to bol boj a práca.“⁵⁷ V súvislosti s prácou Cvinčeka v krajinskom zastupiteľstve denník *Ludová politika* vo februári 1932 vydal správu, v ktorej Cvinček referoval o praktických ťažkostiach, s ktorými sa stretával krajinský výbor pri riešení hospodárskych otázok na Slovensku. Na pozadí správy sa však ukazovala jeho osobná aktivita, ktorú vyvíjal v súvislosti s rekonštrukciou ciest, melioračnými a vodohospodárskymi prácami a hlavne núdzovými hospodárskymi opatreniami spojenými s podporou miest, obcí a živnostníkov. Na základe podobných článkov bolo možné sledovať jeho prácu, ale aj pokojné, neagresívne a celkom slušné vyhraňovanie sa voči ostatným politickým tendenciám na Slovensku. Cvinček pôsobil v krajinskom zastupiteľstve do roku 1935. Napriek tomu, že politickí rivali kritizovali jeho zapredanie sa Šrámkovej ČSL, priatelia či podnikateľská verejnosť obdivovali jeho usilovnosť, svedomitosť a pracovné nasadenie.⁵⁸

ČSL na Slovensku bola však iba malou okrajovou stranou. Pred blížiacimi sa okresnými, krajinskými a parlamentnými voľbami, ktoré sa konali v jednom roku (1935), Hlinka vyhlasoval, že v týchto kľúčových voľbách pôjde o boj medzi pražským centralizmom a slovenským autonomizmom. Voľby do krajinského zastupiteľstva iba týždeň po parlamentných voľbách skončili pre slovenskú ČSL fiaskom. Nezískala ani jedného poslanca. Hoci jej členská základňa mala v tom čase takmer 40 000 členov a volilo ju 30 563 voličov, získala iba 2,2%.⁵⁹

Pod tlakom domácich a zahraničných udalostí sa na jeseň v roku 1938 predseda ČSL na Slovensku Martin Mičura pripojil k Manifestu slovenského národa. Takto sa po dvadsiatich rokoch vrátil späť do Hlinkovej strany.⁶⁰ Väčšina členov ČSL ho viac-menej automaticky nasledovala, no niektorí sa stiahli do úzadia, vrátane Cvinčeka. Nesúhlasil s Mníchovskou dohodou, ktorej cieľom bolo rozbitie demokratickej ČSR.⁶¹ Toto jeho rozhodnutie išlo v línii ČSL, ktorej jadrom bola česko-slovenská vzájomnosť.⁶²

⁵⁶ Čsl. strana Ludová za živnostníctvo obchodníctvo a remeselníctvo. In *Ludový chýrnik*, 1930, roč. 5, č. 1, s. 2.

⁵⁷ Referát nášho jednatel'a a člena krajinského výboru vdp. Kanonika Cvinčeka. In *Ludový chýrnik*, 1930, roč. 5, č. 22, s. 6.

⁵⁸ KULLOVÁ, Život a verejné pôsobenie Andreja Cvinčeka, s. 33-34.

⁵⁹ Slovenský denník, 1935, roč. 18, č. 124, s. 1.

⁶⁰ MARTĚÁK, Michal. Ludová politika. Hlavný tlačový orgán „Mičurovej“ Československej ľudovej strany na Slovensku (1925 - 1938). In ŠKOVIEROVÁ, Angela (ed.). Periodiká v minulosti a súčasnosti. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Bratislava, 2018, s. 112.

⁶¹ KOVÁČIK, Ján. Slovenský katolicizmus na rázcestí. In *Hlas oslobodených*, 1945, roč. 1, č. 9, s. 2.

⁶² Archív literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice (ďalej ALU SNK) Martin, zbierka Andrej Cvinček, 65A, 2; NEMEŠ, Jaroslav - ZMÁTLO, Peter. Listy Andreja Hlinku biskupovi Karolovi Kmeťkovi z rokov 1919 - 1928. In *Historický časopis*, 2003, roč. 51, č. 3, s. 516.

V súvislosti s priaznivou situáciou na nemecko-sovietskom fronte a úspechmi spojencov Vavro Šrobár v polovici roku 1943 zorganizoval odbojovú skupinu, ktorá udržiavala spojenie s členmi česko-slovenskej exilovej vlády v Londýne. Cvinček patril do jej jadra.⁶³ Spolupráca s odbojom ho priviedla do novozaloženej DS. Stal sa členom povstaleckej Slovenskej národnej rady. Integroval sa veľmi dobre. Rozprávalo sa o ňom ako o novom politickom vodcovi slovenských katolíkov.⁶⁴ Celkom prirodzene sa objavoval na popredných miestach DS a zúčastňoval sa zasadnutí Dočasného národného zhromaždenia. Tomu zodpovedali i jeho verejné vyhlásenia. Katolícke noviny v novembri 1945 uverejnili jeho výzvu s názvom: *Slovenskí katolíci do budovateľskej práce! Z pohľadu systému katolíci tvorili viac ako tri štvrtiny slovenského národa. Ak by boli dobre organizovaní, mohli čokoľvek ovplyvniť. Cvinček napísal: „Toto si musia uvedomiť vedúci činitelia našej republiky. A to znamená, že bez katolíkov, alebo priamo proti katolíkom, nemôžu budovať konsolidované Slovensko.“*⁶⁵ Po oslobodení biskup Kmeťko vydal na Cvinčekovu radu pastiersky list, ktorým vyzval kňazov, aby sa pridali k obnovenej ČSR a viedli k tomu i veriacich.

DS mala však charakter prevažne evanjelickej strany. Mladí prívrženci politického katolicizmu sa dožadovali vlastného politického subjektu. Situácia začiatkom roka 1946 bola priaznivo naklonená vzniku novej katolíckej strany. Ešte v exile sa týmto návrhom zaoberal prezident Edvard Beneš. Počas rokovaní londýnskej a moskovskej exilovej vlády predstavil myšlienku vytvorenia troch politických strán, na ktorých by spočíval politický systém povojnovej ČSR. Beneš navrhoval vytvoriť ľavicovú, stredovú (centralistickú) a konzervatívnu stranu, pričom ich názvy mali byť predmetom ďalších rokovaní.⁶⁶ Množstvo strán sa považovalo za chybu prvej republiky.

Snahu katolíkov vytvoriť vlastnú stranu podporovala aj Komunistická strana Slovenska (KSS), ktorá tým sledovala oslabenie DS a rovnako pozitívne sa k tomu staval i Národný front (NF). Poslanci DS z Dočasného národného zhromaždenia a Slovenskej národnej rady sa 1. marca 1946 zišli v redakcii Katolíckych novín a podpísali zakladajúcu listinu Kresťansko-republikánskej strany. Stretnutie viedol Cvinček. Účastníci zvolili vedenie strany a schválili jej program.⁶⁷ Žiadosť o prijatie strany za člena NF doručila delegácia na čele s Cvinčekom 5. marca 1946.⁶⁸ Dôvodov na urýchlené konanie bolo viacero, no najvýstižnejšie to vyjadril samotný Cvinček: *„narazil [som] na také ťažkosti a prekážky, s ktorými nebolo možné robiť*

⁶³ BARANOVÁ, Daniela. Odbojová činnosť Dr. Vavra Šrobára v rokoch 1939 – 1944. In PEKNÍK, Miroslav et al. Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník. Bratislava, 2012, s. 539.

⁶⁴ ŠUTAĽ, Štefan. Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944-1948). Košice, 2002, s. 366.

⁶⁵ CVINČEK, Andrej. Slovenskí katolíci do budovateľskej práce! In Katolícke noviny, 1945, roč. 96, č. 18, s. 3.

⁶⁶ ŠUTAĽ, Slovenské občianske politické strany, s. 17.

⁶⁷ SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 52, č. 61; Ohlas Strany slobody k slovenskému národu. In Sloboda, 1946, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁶⁸ Prihlášku podpísal A. Cvinček, povereník pôšt K. Filo, poslanci P. Blaho, J. Beharka, J. Kempný, J. Gašperík a člen SNR J. Brúha. SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116.

kompromisy.⁶⁹ Etablovanie strany však nebolo bezproblémové. NF žiadal predsedu novej strany zmeniť názov, „*nakolko v zmysle záverov rokovania NF 12. 3. 1946 bod. 3 nijaká politická strana nemá byť organizovaná na konfesijnom, t. j. náboženskom základe*“, a podpísať vyhlásenie, že strana bude naplňať Košický vládny program. Okrem toho bolo potrebné jasnejšie sformulovať postoje strany k ČSR, k demokracii, k procesu s Jozefom Tisom, ku poštátneniu priemyslu a školstva.⁷⁰

DS vystúpila proti aktivitám vznikajúcej Cvinčekovej strany. V tlači sa objavilo vyhlásenie: „*Sme proti strane založenej na konfesijnom základe.*“⁷¹ Kanonik Cvinček a jeho skupina sa ocitli pod veľkým tlakom, a to tak vo vnútri vznikajúcej strany, ako aj zo strany DS a biskupov. Na verejnosti sa ozývali hlasy, že strana nevznikla z potreby slovenských občanov, ale zásahom zhora pomocou českej politickej kliky, čím mali na mysli Šrobára a čechoslovakisticky orientovaných politikov. Skutočnosť bola iná. Strana vznikla najmä vďaka tichému súhlasu KSS, ktorá s ňou mala svoje plány.⁷²

Keď opadla prvotná eufória a ukazovali sa možné dôsledky tohto kroku, Cvinček tajne i oficiálne začal rokovať s vedúcimi činiteľmi DS, čo vyústilo do podpísania vzájomne výhodnej dohody.⁷³ Koncept dohody vypracovali Ján Kempný a Miloš Bugár.

Prijatím tzv. Aprílovej dohody v roku 1946 Cvinček rezignoval z ďalšieho angažovania sa v novozaloženej strane a pripútal sa naspäť k DS.⁷⁴ Signatári Aprílovej dohody sa zaviazali odstrániť dovtedajšie nezhody v strane, rodiace sa z náboženskej nevraživosti. Najjednoduchším riešením bola výmena nábožensky neznášateľných osôb na významných straníckych postoch, ale i dohoda o pomere členov evanjelického a katolíckeho krídla na kandidátnych listinách. Pomer sa mal rešpektovať nielen v orgánoch strany, ale aj v hospodárskych, finančných, záujmových organizáciách a inštitúciách, na ktoré mala strana vplyv.

Na základe Aprílovej dohody došlo k podstatným zmenám vo vedení DS.⁷⁵ Znakom novej atmosféry bolo dosadenie Cvinčeka na post podpredsedu DS a podpredsedu Dočasného národného zhromaždenia. Okrem toho biskupi počas predvolebných rokovaní s predstaviteľmi DS Jánom Ursíny a Jozefom Lettrichom požadovali, aby za vyjadrenie podpory DS a hlasy katolíkov vo voľbách sa Cvinček stal poverenikom školstva a národnej osvety. Očakávalo sa, že zamedzí poštátneniu katolíckych škôl, ale aj iných cirkevných zariadení a vráti sa cirkvi.⁷⁶

⁶⁹ CVINČEK, Andrej. V duchu demokratickej jednoty. In *Čas*, 1946, roč. 2, č. 81, s. 1.

⁷⁰ SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116. Odpoveď predstavovalo verejné vystúpenie poslanca P. Blahu v Národnom zhromaždení, ktorým mal rozptýliť pochybnosti o SSL.

⁷¹ Vyhlásenie. In *Čas*, 1946, roč. 2, č. 58, s. 1.

⁷² PETRANSKÝ, Ivan. Štát a katolícka cirkev na Slovensku 1945-1946. Nitra, 2001, s. 262-267.

⁷³ CVINČEK, V duchu demokratickej jednoty, s. 1. Zdržanlivý postoj k vytvoreniu katolíckej strany bol uverejnený aj v Katolíckych novinách: „Mnohí sa pýtajú, či budú mať katolíci svoju stranu. Naším prvoradým poslaním nateraz nie je politická strana.“ *Katolícke noviny*, 1946, č. 12, s. 1.

⁷⁴ Dohoda bola prezentovaná verejnosti 5. 4. 1946 v reakcii na vznik Strany slobody. PETRANSKÝ, Štát a katolícka cirkev, s. 48-52.

⁷⁵ ŠUTA J, Slovenské občianske politické strany, s. 23.

⁷⁶ Nepodarený kompromis. In *Partizán*, 1946, roč. 2, č. 49, s. 5.

Na mimoriadnom zjazde DS naplánovanom na koniec októbra 1946, sa malo pokračovať v reorganizácii okresných a miestnych výborov strany. Cvinček s týmito podmienkami súhlasil a pri podpise Aprílovej dohody sa zaviazal, že v priebehu mesiaca stiahne prihlášku Kresťansko-republikánskej strany a Národnému frontu oznámi, že je bezpredmetná.⁷⁷

Voľby v roku 1946 dopadli na Slovensku v prospech DS. Dôležitou súčasťou kampane bola náboženská otázka, ktorú lákavo predstavovali všetky strany, vrátane komunistov. Cvinček sa prihovárал ku katolíckemu elektorátu na stránkach demokratického denníka *Čas*.

Po voľbách, ktoré boli veľkým prekvapením pre československých komunistov, sa Cvinček stal podpredsedom Slovenskej národnej rady a poverenikom pôšt a telekomunikácií sa stal katolícky kňaz a člen DS Jozef Lukačovič.

Vyhrať voľby však nestačilo. Situáciu v DS v roku 1947 naštrbila poprava Jozefa Tisa. Cvinček ako skúsený politik tušil, že pomery v ČSR smerujú k nástupu novej totality. Po Tisovej poprave napísal: „Keď už všetky pokusy diskreditovať a kompromitovať DS zlyhali, ako posledný tromf, na ktorý sa už dávnejšie spoliehali, má byť koniec Tisovho procesu, čím [komunisti] chcú zastrašiť slovenských katolíkov, počnúc biskupmi, kňazmi a inteligenciou, až po posledného poslíčka.“⁷⁸

V súvislosti s Tisovým procesom sa DS dostala do nepriaznivej situácie, do ktorej ju vmanévrovala jednak česká politika, jednak slovenskí komunisti. Cvinček poukazoval na to, že „[komunisti] falšujú skutočnosti, skresľujú ich a prifarbujú i pristihujú podľa svojej partajnej potreby.“⁷⁹ Navyše stranu po Aprílovej dohode oslabovala jej vnútorná názorová nejednota. Tak ako všade i v DS bol stranícky život poznačený neustálym súperením jednotlivých skupín a frakcií o vplyv. Prenikali správy, že strana znova smeruje k rozštiepeniu a jedným z kandidátov na post predsedu novovytvorenej strany mal byť Cvinček. Pokiaľ išlo o neho, neodkláňal sa od Aprílovej dohody. Vystríhal pred ideologickou hegemoniou, politickými zápasmi medzi demokratmi a dbal o to, aby DS držala pokope.

To objasňovalo fakt, prečo štátna bezpečnosť od apríla 1947 disponovala spravodajskými informáciami, že Cvinček nemá dôveru biskupského zboru, a to vzhľadom na jeho československú orientáciu.⁸⁰ Biskupi navonok podporovali Cvinčekovo politické angažovanie, hoci nie bez kritických pripomienok. Biskup Ján Vojtaššák vyzval biskupov, aby pôsobili na katolíckych poslancov (kňazov i laikov), aby odstúpili, nakoľko nesplnili predvolebné sľuby a mohli za nové krivdy páchané na slovenských katolíkoch.⁸¹ Cvinček v situácii silnejúceho tlaku komunistov trval na zachovaní DS, a to práve vďaka väčšinovému zastúpeniu katolíkov v DS, ktorí sa mali ešte viac zomknúť a povzniesť sa nad svoje partikulárne záujmy v prospech univerzálnych.⁸²

⁷⁷ ŠUTAĽ, Slovenské občianske politické strany, s. 172.

⁷⁸ CVINČEK, Andrej. Slovenským katolíkom dobré, zlé. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 76, s. 1.

⁷⁹ CVINČEK, Andrej. Nevytĺkať stranícky kapitál z piešťanských udalostí. In *Čas*, 1947, roč. 3, č. 67, s. 3.

⁸⁰ ŠUTAĽ, Slovenské občianske politické strany, s. 443-443.

⁸¹ ŠUTAĽ, Slovenské občianske politické strany, s. 48.

⁸² Archiv Ministerstva vnútra České republiky (ďalej AMV ČR) Praha, f. 2M, č. 12828.

Vrcholom krízy bolo usvedčenie niekoľkých členov strany, vrátane generálneho tajomníka Jána Kempného, z protištátnej činnosti. Strana vytvorila štvorčlennú komisiu (Jozef Letterich, Andrej Cvinček, Fedor Hodža, Štefan Kočvara), aby vyšetrila obvinenia poslancov DS. Ozývali sa hlasy na vytvorenie dočasného kura-tória, ktoré by prevzalo vedenie strany. Jeho členmi sa stali Jozef Lettrich, Ivan Pietor, Fedor Hodža, Andrej Cvinček, Martin Kvetko, Milan Polák. Problémy mal však riešiť zjazd strany, ktorý sa konal 24. – 25. januára 1948. Na ňom prebehla voľba predsedníctva a Cvinček sa opäť stal podpredsedom strany. Vo svojom príhovore apeloval na katolíkov i evanjelikov, aby zostali verní DS a postupovali spoločne.⁸³

Počet členov strany klesal. Súčasťou protidemokratických praktík bolo, že komunisti v Slovenskej národnej rade (SNR) znemožňovali prácu jej predsedníctvu. Andrejovi Cvinčekovi bezpečnosť zatkla osobného tajomníka Jozefa Bystrického. Išlo o nebezpečnú a zbytočnú provokáciu.⁸⁴ Bezpečnosť využívala vyšetrovanie z protištátnej činnosti na paralyzovanie sekretariátov DS. Komunisti dávali jasne najavo, že na ich strane je sila, a tá sa mohla stať pre prípadných odporcov ich požiadaviek veľmi nepríjemnou. Média neustále šíрили veľký tlak. Rástla túžba po spravodlivosti, konsolidácií politických a hospodárskych pomerov a odstránení ťažkých následkov vojny.

Cvinčekova činnosť v tých dňoch smerovala k jedinému, aby sa spoločnosť a politické pomery upokojili. DS podpísala stanovisko, ktoré sa týkalo odpolitizovania bezpečnosti a 13. februára hlasoval za neodkladnú nápravu pri obsadzovaní dôležitých miest v štátnej bezpečnosti a armáde a až do vyriešenia tejto otázky nepokračovať v ďalšej činnosti vlády. Situácia prezrádzala veľmi vážnu vládnu krízu. V rámci verejnej očisty sprevádzanej nezákonnosťami sa predstavitelia DS nemali o koho oprieť. Počítali s tým, že pridaním sa ku demisii nekomunistických ministrov (20. februára 1948) prezident rozpustí parlament a vypíše voľby.⁸⁵ Komunisti však využili situáciu na uskutočnenie prevratu na čele s predsedom vlády Klementom Gottwaldom.

Dňa 25. februára 1948 bývalý člen DS a podpredseda SNR Milan Polák prostredníctvom rozhlasu vyzval členov DS, aby začali s očistou. Znamenalo to, že sa mali dištancovať od politiky strany, vstúpiť do akčných výborov a nastúpiť cestu ľudovodemokratického procesu. V ten istý deň popoludní vznikol Akčný výbor DS, ktorý vylúčil zo strany 26 poslancov a zbavil ich mandátov v SNR i Ústavodarnom zhromaždení. Cvinček nebol medzi vylúčenými. Nasledujúci deň však sám rezignoval na funkciu podpredsedu SNR.⁸⁶ Kým niektorí členovia DS sledovali svoju politickú kariéru, Cvinček, bez idealizácie, uprednostnil väčšiu ľudskú a politickú odvalu. Dva týždne po komunistickom prevrate uprázdené miesta v SNR vrátane jej predsedníctva obsadili členovia Akčného výboru Slovenského národného zhromaždenia.

⁸³ Dôstojný priebeh voľby výkonného výboru DS. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 22, s. 2.

⁸⁴ LUKAČOVIČ, Jozef. Dosiahnúť poriadok v distribúcií bez policajných opatrení. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 27, s. 1.

⁸⁵ Vnútropolitická kríza sa prehľbuje. In *Demokrat*, 1948, roč. 4, č. 44, s. 1.

⁸⁶ ŠUTAĽ, Slovenské občianske politické strany, s. 73.

Cvinček odišiel do úplného ústrania. Nikoho neprijímal, s nikým nerozprával, nič nenapísal. Jeho súčasníci si naňho spomínali, že mal zvyk pravidelne premýšľať a meditovať v Katedrále sv. Emeráma pred oltárom sv. Jána Nepomuckého.⁸⁷ Cítil sa vyčerpaný, hoci dovtedy netrpel žiadnou vážnou chorobou. Zomrel na sviatok sv. Jána Nepomuckého 16. mája 1949. Jeho telesné pozostatky pochovali do krypty katedrálneho chrámu v Nitre.

Osud ho neuchránil od sklamaní z vývoja spoločnosti. Klementa Gottwalda považoval za nebezpečného politika, ktorý vo februári 1948 rozpútal hystériu a pokračoval v nej aj potom, keď sa stal prezidentom. Cvinček však za rozbitím DS videl tiež zlyhanie elít, ktoré nestáli pri sebe.⁸⁸

Pri pohľade na Cvinčekovo pôsobenie v politike možno povedať, že vstúpil do nej s typickou víziou generácie kňazov ovplyvnených katolíckym sociálnym hnutím konca 19. storočia a rozvíjal ho v prvých dekádach 20. storočia. Svoj vzťah k národu prejavil angažovaním sa v politike.⁸⁹ Osobne sa pridal ku katolícko-národnému prúdu a desaťročia v ňom patrili ku kľúčovým postavám. Ale okrem krátkeho obdobia v roku 1946, kedy mu v čase nástupu komunistickej diktatúry takmer vyšiel zámer s etablovaním vlastnej kresťansko-republikánskej strany, stál v tieni iných (Juriga, Hlinka, Mičura, Lettrich, Kmeňko). Zastával však vysoké politické, stranícke i cirkevné posty. Bol podpredsedom dvoch politických strán, dvoch národných rád, bol prelátom a apoštolským protonátorom. Jeho pôsobenie v politike vychádzalo z kresťanských princípov, priečilo sa mu bezprávie, vyhýbal sa agresívnym prejavom a násilnému potieraniu odporcov. Bol človekom, ktorý uprednostňoval vecné a rozvážne predstavovanie svojich alebo straníckych zámerov a pritom nehľadal vlastnú popularitu. Zrejme aj preto mu vyhovovalo stáť v úzadí a dávať prednosť iným, ale dokázal tiež vystúpiť dopredu, keď išlo o obranu katolíckej cirkvi a česko-slovenskej vzájomnosti.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Archívy:

Archív literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice, Martin, zbierka Andrej Cvinček.
Archiv Ministerstva vnútra Českej republiky, Praha, fond 2M.
Diecézny archív Nitra, fond Andrej Cvinček.
Slovenský národný archív, Bratislava, fond ÚP SNR.

Dobová tlač:

Čas, 1908, 1946, 1947.
Demokrat, 1948.
Hlas oslobodených, 1945.
Katolícke noviny, 1945.
Ľudová politika, 1925, 1930, 1931.
Ľudový chýrnik, 1927, 1929.
Národné noviny, 1910, 1914.

⁸⁷ KULLOVÁ, Život a verejné pôsobenie Andreja Cvinčeka, s. 62.

⁸⁸ Vina za vládnu krízu padá iba na komunistov. In Demokrat, 1948, roč. 4, č. 45, s. 2.

⁸⁹ OLEXÁK, Peter. Changes in Religious Behaviour in the Nineteenth Century. In Kultúrne dejiny, 2014, roč. 5, suppl., s. 3-25.

Národní listy, 1912, 1928.
Partizán, 1946.
Sloboda, 1946.
Slovák, 1921, 1923, 1925.
Slovenská pravda, 1929.
Slovenský denník, 1935.

Monografie a zborníky ako celok:

b. a. Naša Slovenská ľudová strana. Čo ona chce? A za čo bojuje? Ružomberok, 1919.
b. a. Kol. autorov. Dr. Martin Mičura 1883-1933. Pamätnica Dr. Martina Mičuru. Bratislava, 1933.
KÖRPER ZRÍNSKY, Karol. Můj život. Bratislava, 1993.
PEHR, Michal et al. Cestami kresťanskej politiky. Biografický slovník k dejinám kresťanských stran v českých zemích. Praha, 2007.
PETRANSKÝ, Ivan. Štát a katolícka cirkev na Slovensku 1945 – 1946. Nitra, 2001.
RYCHLÍK, Jan. Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914 – 1992. Praha, 2012.
SIDOR, Karol – VNUK, František. Andrej Hlinka 1863 – 1938. Bratislava, 2008.
SYRNÝ, Marek. Slovenskí demokrati '44 – 48. Kapitoly z dejín Demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944 – 1948. Banská Bystrica, 2010.
ŠUTAJ, Štefan. Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944-1948). Košice, 2002.
ZEMKO, Milan. Slovensko v Československu. Bratislava, 2004.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

ARPÁŠ, Róbert. Úloha viery v sociálnom zápase na príklade Pastierskeho listu slovenských biskupov u novembra 1924. In *Historický časopis*, 2018, roč. 66, č. 2, s. 333-343.
BARANOVÁ, Daniela. Odbojová činnosť Dr. Vavra Šrobára v rokoch 1939 – 1944. In PEKNÍK, Miroslav et al. Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník. Bratislava, 2012, s. 538-543.
ČECHOVÁ, Františka. K problematike farských patronátov v Nitrianskom biskupstve za episkopátu Karola Kmeťka. In *Historický časopis*. 2007, roč. 55, č. 3. s. 464-486.
DVORŠČÁKOVÁ, Zdislava. Vzťah Jana Šrámka a Andreja Hlinku a jeho vplyv na vývoj pomeru medzi českým a slovenským katolicizmom. In MAREK, Pavel et al. Jan Šrámek a jeho doba. Brno, 2011, s. 273-275.
MAREK, Pavel. K typologii osobnosti v politice a politické straně. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas philosophica, Politologica*, 2005, roč. 4, s. 123-134.
MARTÁK, Michal. Katolícky kňaz a politik Pavol Žiška. Príspevok k životu a dielu. In MAREK, Pavel et al. Jan Šrámek a jeho doba. Brno, 2011, s. 381-393.
MARTÁK, Michal. Andrej Hlinka a Martin Mičura – k začiatkom ich politického i osobného vzťahu. In LETZ, Róbert. – STANO, Pavol (ed.). *Národe môj: Pamätnica 150. výročia narodenia Andreja Hlinku*. Bratislava, 2015, s. 141-150.
MARTÁK, Michal. Ľudová politika. Hlavný tlačový orgán „Mičurovej“ Československej ľudovej strany na Slovensku (1925 – 1938). In ŠKOVIEROVÁ, Angela (ed.). *Periodiká v minulosti a súčasnosti. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava, 2018, s. 109-115.

- MARUNIAK, Michal. Pokusy o príchod Československej strany lidovej na Slovensko do roku 1925 a postoje Slovenskej ľudovej strany pohľadom dobovej tlače. In *Studia Theologica*, 2018, roč. 20, č. 4, s. 179-197.
- NEMEŠ, Jaroslav – ZMÁTLO, Peter. Listy Andreja Hlinku biskupovi Karolovi Kmeťkovi z rokov 1919 – 1928. In *Historický časopis*, 2003, roč. 51, s. 501-527.
- OLEXÁK, Peter. Changes in Religious Behaviour in the Nineteenth Century. In *Kultúrne dejiny*, 2014, roč. 5, suppl., s. 3-25.
- OLEXÁK, Peter. Florián Tománek v Strane slobody (1946–1947). In *Studia Historica Nitra*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 362-381.
- OLEXÁK, Peter. Marmaggiho aféra v súradniciach vzťahov ČSR s Vatikánom. In *Historia Ecclesiastica*, 2018, roč. 9, č. 2, s. 169-182.
- OLEXÁK, Peter. The Realisation of the Modus Vivendi – its Protagonists and their Conflicts in the Diocese of Rožňava. In *Disputationes scientificae Universitatis catholicae in Ružomberok*, 2021, roč. 21, č. 4, s. 43-55.
- TRAPL, Miloš. Československá strana lidová na Slovensku v letech 1925 – 1938. In *Historický časopis*, 1988, roč. 36, č. 3, s. 480-484.
- TRAPL, Miloš. Český politický katolicismus v letech 1918 – 1938. In FIALA, Petr et al. *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno, 2008, s. 177-328.

Nepublikované práce:

- KULLOVÁ, Lucia. Život a verejné pôsobenie Andreja Cvinčeka. Diplomová práca. Banská Bystrica, 2013.

*Príspevok je výstupom projektu VEGA 1/0345/20 Andrej Cvinček – kňaz a politik.

Počet slov: 8 133

Počet znakov (vrátane medzier): 55 859